

Το αληθινό νόημα των λέξεων

Συνέντευξη Τηλέμαχου Χυτήρη στο περιοδικό Highlights και την Ντίνα Πετροπούλου, Ιούλιος-Αύγουστος 2006

«Κίτρινη σκόνη» είναι ο τίτλος της έκτης ποιητικής συλλογής του Τηλέμαχου Χυτήρη ο οποίος, μέσα από τη συνέντευξη που ακολουθεί, μας ξεναγεί στο ποιητικό του εργαστήριο. Η έκδοση περιλαμβάνει ποιήματα μικρής επιφάνειας, εξαιρετικά δουλεμένα, που τις περισσότερες φορές προκαλούν στον αναγνώστη μια συναισθηματική έκρηξη και αποκαλύπτουν τον εσωτερικό κόσμο του δημιουργού.

Η αλήθεια είναι ότι η ποίηση μπήκε στη ζωή του Τηλέμαχου Χυτήρη πολύ πριν την πολιτική και, όπως μας εξηγεί, αν και οι περισσότεροι θα περίμεναν ότι βιώνει ένα διχασμό μεταξύ των δύο αυτών ρόλων, δεν γεύτηκε ποτέ αυτό το συναίσθημα. Μέσα από τα ποιήματά του συνομιλεί με τη γλώσσα, συμπυκνώνει τις αγωνίες της λογοτεχνίας και, μεταξύ άλλων, στοχάζεται με το χρόνο, χωρίς καμία αίσθηση ματαιότητας.

ΕΡ: Θα ήθελα να ξεκινήσω από μία ερώτηση που φαντάζομαι ότι ακούτε συχνά. Γιατί γράφετε ποίηση;

ΑΠ: Είναι όντως μια κοινή απορία την οποία συναντώ σε κάθε μου βήμα. Οι περισσότεροι ωστόσο δεν γνωρίζουν ότι ποίηση γράφω από έφηβος, πριν ασχοληθώ με την πολιτική, εν ολίγοις από τη δεκαετία του 1960, όταν ήμουν μαθητής στην Κέρκυρα. Συνέχισα να γράφω και κατά τη διάρκεια των φοιτητικών μου χρόνων στη Φλωρεντία και θυμάμαι ότι, μετά από την παρότρυνση ενός φίλου, έστειλα μερικά από τα ποιήματά μου στις Εκδόσεις Κέδρος. Επικεφαλής στον εκδοτικό οίκο ήταν τότε η Αθηνά Καλλιανέση, η οποία παραδόξως απάντησε σύντομα, λέγοντας μου χαρακτηριστικά ότι της άρεσαν τα ποιήματα και σκόπευε να τα εκδώσει. Πράγματι, η πρώτη μου συλλογή κυκλοφόρησε στο τέλος του 1973. Σημειωτέον ότι εγώ τότε δε μπορούσα να έρθω στην Ελλάδα, γιατί ως φοιτητής ήμουν εναντίον της δικτατορίας. Παρά το γεγονός ότι είχα μια ενασχόληση πολιτική,

αν και όχι με τη στενή έννοια -ανέκαθεν τασσόμουν υπέρ της δημοκρατίας- πάντα έβρισκα χρόνο για να ασχολούμαι με την ποίηση. Θεωρώ ότι είμαι γέννημα της δεκαετίας του 1960 -οι παλιότεροι σίγουρα κατανοούν τι εννοώ- τότε που το φοιτητικό κίνημα στην Ελλάδα συνδύαζε την πολιτική δράση με την πολιτιστική συμμετοχή. Ήταν η εποχή των διαδηλώσεων και των διεκδικήσεων αλλά και των βιβλίων, των μπουάτ. Τη μέρα τρέχαμε σε διαδηλώσεις και τα βράδια πηγαίναμε στην μπουάτ, κάναμε παρέα με ανθρώπους του πνεύματος.

ΕΡ: Η αφετηρία λοιπόν, ο λόγος για τον οποίο αρχίσατε να γράφετε ποίηση, ήταν μια ρομαντική διάθεση;

ΑΠ: Θα έλεγα ότι η αφετηρία εντοπίζεται στο σπίτι μου, στο οικογενειακό μου περιβάλλον. Ο πατέρας μου ήταν ένας λόγιος της Κέρκυρας, έγραφε την ιστορία του νησιού, λογοτεχνία, έχει αφήσει ένα εξαιρετικό έργο. Νομίζω ότι με επηρέασε τόσο αυτός όσο και οι καθηγητές μου. Οι φιλόλογοι στην Κέρκυρα ήταν καταρτισμένοι, αγαπούσαν τη λογοτεχνία και ποτέ δεν έμεναν στην προβλεπόμενη διδακτέα ύλη, πάντα μας δίδασκαν περισσότερα και μας παρότρυναν να διαβάζουμε. Πηγαίνοντας στη Φλωρεντία, βρέθηκα σε ένα ανάλογο περιβάλλον, συνάντησα σπουδαίους ανθρώπους. Αρκεί να σας πω ότι εκείνη την εποχή γνώρισα τον Ουμπέρτο Έκο και πολλούς άλλους. Τότε τόσο τα πολιτικά όσο και τα καλλιτεχνικά ζητήματα προκαλούσαν αναβρασμό, και πραγματικά εγώ είμαι γέννημα θρέμμα εκείνης της γενιάς.

ΕΡ: Ήταν τα χρόνια της αθωότητας αυτά...

ΑΠ: Ήταν πράγματι. Τώρα βέβαια τα πράγματα έχουν αλλάξει, αλλά εγώ παρέμεινα με πείσμα πιστός σε αυτά γιατί πιστεύω ότι στις μέρες μας ένας πολιτικός δεν πρέπει να είναι στεγνός, έχω την εντύπωση ότι οφείλει να καλλιεργεί και ένα άλλο κομμάτι εξίσου απαραίτητο στη ζωή, και αυτό είναι ο στοχασμός. Διαφορετικά νομίζω ότι δεν ολοκληρώνεται ο άνθρωπος, μένει μισός.

ΕΡ: Ποια είναι η αγωνία που διακατέχει έναν ποιητή;

ΑΠ: Τα θέματα που απασχολούν την ποίηση είναι πάντα τα ίδια, τα υπαρξιακά, η ζωή, ο θάνατος, ο έρωτας, και από την άλλη πλευρά είναι η πορεία του ανθρώπου. Βεβαίως, αντιλαμβάνομαι όσους απορούν πως είναι δυνατό κάποιος που ασχολείται με την πολιτική να

είναι ταυτόχρονα και ποιητής, Και δεν έχουν άδικο, γιατί εν πολλοίς η πολιτική αποζητά το πλήθος, την εξωστρέφεια, ενώ η ποίηση είναι συνώνυμο της μοναξιάς και της εσωστρέφειας. Ωστόσο, αυτή η κατάσταση δεν μου προκαλεί διχασμό, όπως θα νόμιζε κανείς. Θεωρώ ότι το ένα είναι συμπλήρωμα του άλλου, είναι ο τρόπος που εκφράζομαι και πραγματικά έτσι αισθάνομαι καλά. Δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου να εγκαταλείπει ένα από τα δύο. Και βεβαίως, μου είναι αδύνατο να φανταστώ το ενδεχόμενο να εγκαταλείψω την ποίηση.

ΕΡ: Ο ποιητής βρίσκεται αντιμέτωπος με τις λέξεις. Πως αναμετρίεστε με τις λέξεις;

ΑΠ: Οι λέξεις σήμερα εκφέρονται πολύ εύκολα -κυρίως εξαιτίας της ανάπτυξης των μέσων ενημέρωσης- και από τους πολιτικούς και από τους δημοσιογράφους. Το ζήτημα που θα έπρεπε να μας απασχολεί είναι το αληθινό νόημα των λέξεων και αυτό ακριβώς είναι το έργο που επιτελεί η ποίηση, βρίσκει το πραγματικό νόημα των λέξεων. Η ποίηση εννοεί ό,τι λέει. Εκεί οι λέξεις δείχνουν το πραγματικό τους πρόσωπο και επομένως, όταν μεταφέρονται στην καθημερινότητα της ζωής, πιστεύω ότι είναι σημαντικό να τις χρησιμοποιούμε με φειδώ, μόνο όταν πρέπει και μόνο όταν εννοούμε αυτό που λέμε.

ΕΡ: Έχω την εντύπωση ότι εσάς σας διακρίνει η οικονομία του λόγου ακόμα και στην ποίηση.

ΑΠ: Ναι, γιατί πιστεύω στην ουσία. Θεωρώ ότι αν σκάψουμε την επιφάνεια, πρέπει να ανακαλύπτουμε την ουσία. Η ποίηση κάνει αυτό ακριβώς: φεύγει από την επιφάνεια, εισχωρεί στα πράγματα και ανακαλύπτει την ουσία. Και όταν την ανακαλύπτεις, τότε πραγματικά τα λόγια είναι περιττά, δεν χρειάζονται παρά ελάχιστα. Εκεί βέβαια είναι απαραίτητη η συμμετοχή του αναγνώστη, πρέπει και αυτός να μπορεί να προσεγγίσει τον ποιητή.

ΕΡ: Θα πρέπει να συμφωνήσετε, ωστόσο, ότι σήμερα η ποίηση δεν έχει πολλούς αναγνώστες.

ΑΠ: δεν έχει, αλλά πάντα μου αρέσει να βλέπω τη θετική πλευρά. Κάτι που είναι σπάνιο, είναι και όμορφο. Θα σας υπενθυμίσω αυτό που λέει ο Καβάφης: είναι δύσκολο να πάρεις διαβατήριο για την πόλη των ποιητών.

ΕΡ: Ως ποιητής τι θα λέγατε αν σας ζητούσα να κάνετε μια αποτίμηση του πολιτισμού στη χώρα μας;

ΑΠ: Έχουμε την τύχη να ζούμε σε μια χώρα που έχει πολιτισμό. Εδώ βρίσκεται η απαρχή του δυτικού πολιτισμού. Η φιλοσοφία, η ποίηση, ακόμα και ως λέξεις γεννήθηκαν εδώ. Πιστεύω ότι αυτό που πρέπει να χαρακτηρίζει την Ελλάδα, εκτός από τον αγώνα για ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, αυτό που πρέπει να φυλάσσετε ως κόρη οφθαλμού είναι η πολιτιστική διάσταση της χώρας μας. Πρέπει πάντα να προβάλλουμε όχι μόνο αυτή την περίφημη κληρονομιά αλλά και τον σύγχρονο πολιτισμό μας. Αυτή πρέπει να είναι η φιλοσοφία μας, διαφορετικά το υπουργείο Πολιτισμού δεν θα είναι τίποτα περισσότερο από ένας γραφειοκρατικός οργανισμός. Η χώρα μας πρέπει να εκπέμπει πολιτισμό, και μάλιστα σε όλους τους τομείς, ακόμα και σε αυτόν του τουρισμού.

ΕΡ: Θα έπρεπε ίσως το υπουργείο Πολιτισμού να διοικείται από ανθρώπους που έχουν σχέση με τον πολιτισμό.

ΑΠ: Νομίζω ότι το υπουργείο, πέρα από την πολιτική διαχείριση που σαφώς είναι απαραίτητη, χρειάζεται περισσότερη έμπνευση, προοπτική, νόημα. Η αλήθεια είναι ότι κατά καιρούς έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες. Επίσης, χωρίς καμία αμφιβολία, οφείλει να δίνει στους νεότερους ταλαντούχους Έλληνες τη δυνατότητα -και εδώ χρειάζεται να έχει κανείς το ένστικτο και τη φροντίδα- να αναπτύσσονται. Εγώ πιστεύω ότι στην ψυχή, στο DNA του Έλληνα ενυπάρχει αυτή η διάσταση της πολιτιστικής, της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

ΕΡ: Παρά το γεγονός ότι σε πολλά ποιήματά σας αναφέρεστε στη φθορά του χρόνου, δεν αντιμετωπίζετε τα πράγματα με ματαιότητα. Είστε αισιόδοξος;

ΑΠ: Πιστεύω ότι πρέπει κανείς να νιώθει ευτυχής που ήρθε στη ζωή, πρέπει να αγαπάει τη ζωή. Όποιος αγαπάει τη ζωή, κατά βάθος είναι αισιόδοξος. Η φιλοσοφία μου είναι επικούρεια, δεν αντιμετωπίζω τα πράγματα παθητικά, πιστεύω ότι πρέπει να βλέπουμε το ποτήρι μισογεμάτο.

ΕΡ: Πότε αισθάνεστε ότι ένα ποίημα έχει ολοκληρωθεί;

ΑΠ: Κατ' αρχήν όταν ασχολείσαι με την ποίηση, πρέπει να αφιερώνεσαι, να μη σε αποσπά τίποτα. Πιστεύω ότι οφείλουμε να δινόμαστε ολοκληρωτικά σε ό,τι κάνουμε και η ποίηση δεν μπορεί να αποτελεί εξαίρεση. Συνήθως γράφω Σάββατο ή Κυριακή πρωί και αφιερώνομαι απολύτως στη διαδικασία. Ένα ποίημα αρχίζει από μια σκέψη, πολλές φορές τυχαία, κάποιες άλλες βρίσκεσαι αντιμέτωπος με μια άσπρη κόλλα... Στη συνέχεια, γίνεται κάποια επεξεργασία, προέκταση, μετά το αφήνεις, το ξαναπιάνεις. Τελικά, όταν νομίζεις ότι έχει ολοκληρωθεί, το βάζεις στο συρτάρι σου και το ξεχνάς. Το συναντάς ξανά αφού έχει περάσει ένα διάστημα και τότε το βλέπεις με διαφορετικό μάτι, νιώθεις αν πράγματι είναι τελειωμένο, αν κάτι του λείπει, αν πρέπει να το σκίσεις και να το πετάξεις ή αν, τελικά, θα το φυλάξεις.

ΕΡ: Έχετε αναγνώστες;

ΑΠ: Στο παρελθόν είχα αναγνώστες μεγαλύτερους από μένα, που διάβαζαν τα ποιήματά μου και μου έλεγαν την άποψή τους. Έχουν πεθάνει και τώρα, καμιά φορά, μου αρέσει να δείχνω το ποίημα σε ανθρώπους νεότερους, οι οποίοι δεν έχουν απόλυτη σχέση με την ποίηση. Η αντίδρασή τους μ' ενδιαφέρει, θέλω να βλέπω τι τους αρέσει, τι κατάλαβαν. Έπειτα από τόσα χρόνια, μπορώ και εγώ να αποστασιοποιηθώ από τον εαυτό μου και να δω τα ποιήματά μου με ένα τρίτο μάτι. Αλλά αυτό θέλει εκπαίδευση, γιατί καθώς το ποίημα είναι δικό σου είναι πολύ εύκολο να παρασυρθείς.